DEĞİŞEN PARADİGMALAR - AGİT BÖLGESİNDE SEÇİM MÜDAHALESİ VE DEMOKRATİK DÜRÜSTLÜK

Teoman Ertuğrul TULUN

Analist

Analiz No : 2025 / 11

14.03.2025

Bu yazı, ilk olarak AVİM tarafından 24 Ocak 2025'te yayınlanan İngilizce bir makalenin Türkçe çevirisidir.

AGİTte Durum ve Yeni Dönem Başkanlığı

Finlandiya, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Dönem Başkanlığını 1 Ocak 2025 tarihinde devralmıştır. Dönem Başkanı Finlandiya'nın Dışişleri Bakanı Elina Valtonen, Dönem Başkanlığını devralması münasebetiyle yaptığı basın açıklamasında Helsinki Nihai Senedi'nin 50. yıl dönümünü kutlarken, AGİT, müştereken kabul edilen güvenlik düzenini savunmak için benzeri görülmemiş bir ihtiyaçla karşı karşıyadır. Rusya ortak güvenliğimizin temellerine meydan okuduğunda, geri kalanımız bu düzeni kormak için ayağa kalkmalı ve dik durmalıdır" şeklinde ifadeler kullanmıştır. Ayrıca insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünün istikrarlı bir toplumun temellerini oluşturduğunu ve Finlandiya'nın AGİT'in kuruluş belgesinde belirtilen ilkeleri tutarlı bir şekilde vurgulayacağını ve AGİT katılımcısı Devletlerin direncini arttırma yollarına öncelik vereceğini belirtmiştir.[1] Finlandiya'nın AGİT 2025 Dönem Başkanlığı Programı'na göre, yeni Dönem Başkanlığı'nın ana teması direnci artırmak olacak ve programı aşağıdaki üç yol gösterici ilkeye dayanacaktır:

1. AGİT ilke ve taahhütlerine saygı gösterilmesi,
2. Günümüzün zorluklarına yanıt vermek ve
3. AGİT'i gelecek için hazırlamak.[2]

Demokrasinin güçlendirilmesi ve çifte standart olmaksızın hukukun üstünlüğünün sağlanması AGİT'in temel ilkeleri arasında yer almaktadır. Yeni Başkan'ın açıklamasında da belirtildiği gibi, İnsan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü istikrarlı bir toplumun temellerini oluşturur. AGİT'in güvenlik boyutunun yok olmak üzere olduğu bir ortamda,

AGİT'in yakın geçmişte insan hakları uygulamalarına, demokratikleşmeye ve hukukun üstünlüğünün tesis edilmesine odaklandığı bir gerçektir. Bu yönelim büyük ölçüde AGİT katılımcı ülkeleri arasında kayda değer bir çoğunluğa sahip olan Batı Bloku ülkelerinin öncülüğünde ve tekelinde gelişmiştir. Özellikle Avrupa Birliği üyesi ülkeler ve AB bu çabada önemli bir rol oynamıştır. AGİT Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi (ODIHR) gibi kurumlar oluşturulmuştur. Helsinki Nihai Anlaşmasının egemen eşitlik ve egemenlikten doğan haklara saygı ve içişlerine karışmama gibi aşağıda belirtilen bazı önemli ilkelerinin bu konuda yapılan çalışmalarda bazı durumlarda göz ardı edildiğini belirtmek gerekir:

> Katılımcı Devletler birbirlerinin egemen eşitliğine ve bireyselliklerine, egemenliklerinden doğan ve egemenliklerinin kapsadığı tüm haklara, özellikle de her Devletin hukuki eşitlik, toprak bütünlüğü, özgürlük ve siyasi bağımsızlık haklarına saygı göstereceklerdir. Ayrıca birbirlerinin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel sistemlerini özgürce seçme ve geliştirme hakkına da saygı göstereceklerdir.[3]
>
> Katılımcı Devletler, karşılıklı ilişkileri ne olursa olsun, diğer bir katılımcı Devletin iç veya dış işlerine doğrudan veya dolaylı, bireysel veya toplu olarak müdahale etmekten kaçınacaklardır.[4]

Yeni Gelişmeler

Geçtiğimiz altı ay içine AGİT bölgesinde, özellikle Güney Kafkasya ve Balkanlarda demokratik seçimlerden kaynaklanan çeşitli kargaşaların patlak verdiğini belirtmek gerekmektedir. Bu bağlamda, tartışmalı sonuçların ortaya çıktığı ve dış müdahale iddiaları sebebiyle çalkantının meydana geldiği Gürcistan ve Romanyada gerçekleşen seçimlerden bahsetmekte yarar vardır. Bu tür dış müdahale iddialarının doğrudan ABD, Rusya, Fransa ve İngiltere gibi başlıca AGİT ülkeleri ve Avrupa Birliğinin kendisine yöneltildiğinin altı çizilmelidir.

Daha önce Gürcistan'ın Dönüm Noktası: İstikrar ve Egemenlik başlıklı analizimizde incelediğimiz üzere, Ekim 2024'te Gürcistan'da yapılan parlamento seçimleri öncesinde ülkede siyasi gerilim ve kutuplaşma artmıştır. İktidar partisi seçimleri barış ile savaş arasında bir seçim şeklinde yansıtırken, muhalefet ise Batı demokrasisi ile Rus otoriterliği arasında bir seçim olarak sunmuştur. Seçim öncesi döneme, geniş çaplı protestolara yol açan tartışmalı yabancı ajanlar yasası da dahil olmak üzere, demokratik gerilemeye ilişkin endişeler damga vurmuştur. Seçimlerin ardından Gürcistan derinleşen bir siyasi krizin içine sürüklenmiştir. Dört büyük muhalefet koalisyonu seçim sonuçlarını kabul etmeyerek, yeni parlamentonun meşruiyetini tanımayı reddetmiştir. Avrupa Birliği, AB sürecini dondurarak krizi derinleştirmiş ve Gürcistan'ın Avrupa-Atlantik entegrasyonu konusunda soru işaretleri yaratmıştır.[5]

İstikrarsızlaştırma ve Yeniden İstikrarlaştırma Döngüsü: Balkan Demokrasileri Üzerindeki Etkisi başlıklı geçmiş analizimizde de açıkladığımız üzere, Romanya'nın Aralık 2024 cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde de benzeri görülmemiş bir siyasi kargaşa yaşanmış, karşılıklı suçlamalar ve yoğun dış müdahalenin ardından tüm seçim süreci iptal edilmiştir.[6]

Her iki ülkede de, ABD ve önde gelen AB ülkeleri bir tarafta, Rusya diğer tarafta olmak üzere, seçimlere dış müdahale iddiaları öne sürülmüştür. Ancak bu noktada bazı Batılı ülkelere yönelik iddiaların Rusya'ya yönelik iddialar kadar ciddiye alınmadığını belirtmek tarafsız bir yorum olacaktır.

Thierry Bretonun Tartışmalı Açıklamaları ve AGİT ile Avrasya Bölgesindeki Demokratik Süreçler Üzerindeki Etkileri

Eski bir Avrupa Komisyonu üyesi olan Thierry Breton, başta AB olmak üzere bazı AGİT ülkelerinin Romanya seçimlerine müdahale ettiklerini ve gerekirse bunu gelecekteki Almanya seçimlerinde de yapmayı planladıklarını açıkça beyan etmiştir.[7] Thierry Breton'un Romanya'daki seçimlere müdahale ve Almanya'daki olası müdahaleye ilişkin açıklaması önemli tartışmalara yol açmış ve AGİT ile Avrasya bölgesinde demokratik normların erozyona uğradığına dair endişeleri artırmıştır. Eski bir Avrupa Komisyonu Üyesi olarak Breton'un sözleri önem taşımakta ve Avrasya genelinde demokratik süreçlere ilişkin algıyı etkilemektedir.

Televizyonda yayınlanan bir röportajında Breton, AB'nin Romanya seçimlerine müdahalesi hakkında şaşırtıcı bir iddiada bulunmuştur. Bu bağlamda Romanya'da yaptık, gerekirse Almanya'da da yaparız şeklinde ifadeler kullanmıştır. Bu açıklama, AB ve AGİT'in savunduğunu iddia ettiği egemenlik ve içişlerine karışmama ilkeleriyle tamamen zıt bir şekilde, ulusal seçim süreçlerine müdahale etme isteğine işaret etmektedir.[8]

Breton'un Romanya ile ilgili yorumları özellikle rahatsız edici niteliktedir. Adıgeçen, Romanya'da Aralık ayındaki cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ilk turunun iptal edilmesine atıfta bulunarak, bunun AB müdahalesinden kaynaklandığını ima etmiştir. Böyle bir itiraf, eğer doğruysa, demokratik normların ve ulusal egemenliğin ciddi bir ihlali anlamına gelmektedir.[9]

Breton'un Almanya ile ilgili açıklaması da aynı derecede endişe vericidir. Almanya'da da benzer adımların atılabileceğini öne süren Breton, Bekleyelim ve ne olacağını görelim. Sakin kalalım ve Avrupa'da yasaların çiğnenme riski olduğunda ve uygulanmadıkları takdirde, (seçimlere) müdahaleye yol açabileceklerinde onları uygulayalım. Bu açıklama, AB üyesi büyük devletlerin bile seçim süreçlerine müdahale etmeye hazır olunduğu anlamına gelmektedir.[10]

Bu ifadeler birçok açıdan sorun teşkil etmektedir. İlk olarak, AB'nin bir demokrasi destekçisi olarak güvenilirliğini zedelemektedir. Breton, ulusal seçimlere müdahaleyi açıkça tartışarak, AB'nin üye devletlerin demokratik tercihlerine saygı gösterme taahhüdüyle çelişmektedir.

İkinci olarak, Breton'un sözleri ABD, AB ve Fransa'nın AGİT'teki seçim gözlemciliği statüsünün bütünlüğüne potansiyel olarak zarar vermektedir. AGİT uzun zamandır üye ülkelerdeki seçimlerin adilliğini değerlendiren tarafsız bir hakem olarak görülmüştür. Ancak, AB yetkililerinin bu süreçlere müdahale etmeye istekli görülmesi, özellikle Doğu Avrupa ülkelerinde AGİT gözlemlerinin tarafsızlığı konusunda şüphe uyandırabilir.

Dahası, Breton'un açıklamaları Batılı ve Doğulu AGİT üyeleri arasındaki ayrımı daha da derinleştirme riski taşıyor. Batılı kurumların Avrasya'daki seçimlere müdahale edebileceğini ve edeceğini ima eden söz konusu yorumlar, medeniyetler arası uçurum algısını pekiştirerek AGİT ülkeleri arasındaki hoşnutsuzluğu körükleyebilir.

Breton'un açıklamalarının sonuçları Romanya ve Almanya'nın ötesine uzanmaktadır. ABD, AB ve Fransa'nın AGİT bölgesinde demokrasinin teşvik edilmesi ve ulusal egemenliğe saygı gösterilmesi konusundaki yaklaşımlarına ilişkin soru işaretleri yaratmaktadır. Bu tür müdahaleler Romanya ve potansiyel olarak Almanya için kabul edilebilir görülüyorsa, diğer AGİT üyeleri ve Avrasya devletleri için tehlikeli bir emsal teşkil etmektedir.

Macaristanın Tepkisi ve AGİT Bölgesindeki Demokrasiye Olan Etkisi

Macaristan, Thierry Breton'un açıklamalarına ve daha geniş anlamda seçimlere müdahale konusuna hızlı ve eleştirel bir biçimde tepki göstermiştir. Macar yetkililer uzun zamandır içişlerine dışarıdan, özellikle de Batılı AGİT ülkelerinden müdahale edilmesine ilişkin endişelerini dile getirmektedirler.

AB müdahalesine şüpheci yaklaşmıyla bilinen Macaristan Başbakanı Viktor Orbán, Macaristan'ın demokratik süreçlerine dışarıdan müdahale edilmesine karşı olduğunu sürekli olarak dile getirmiştir. Uluslararası bir basın toplantısı sırasında Orbán, Başkanlık konusundaki rolümüzü ve görevlerimizi biliyoruz, ancak bu Macaristan'ın kendi pozisyonuna ilişkin konuşmayacağı anlamına gelmiyor demiştir.[11]

Macaristan'daki aşırı sağcı Vatanımız Hareketi'nin lideri László Toroczkai, sosyal medyada endişelerini dile getirmiştir. Doğrudan Breton'a hitap eden Toroczkai, Sayın @ThierryBreton, Meta Macaristan'ın demokratik süreçlerine ve seçimlerine açıkça müdahale ediyor. Macar hükümetinin aldığı tedbirlerin açıklanmasını bile yasaklıyor. Neden buna karşı harekete geçmiyorsunuz? yorumunda bulunmuştur. Toroczkai endişelerini daha da detaylandırarak AB'nin seçimlere müdahale konusundaki yaklaşımında çifte standart olduğuna işaret etmiştir. Toroczkai, 2022 seçim kampanyası için Macar soluna yasadışı yollardan 10 milyon dolar aktarıldığının iddia edildiğinin altını çizmiştir. Budapeşte'deki ABD Büyükelçiliği sol medyaya fon dağıtmaya başladığında, Brüksel'deki elitler sessiz kalmıştır. Ancak, Macaristan bu tür müdahaleleri önlemek için bir egemenlik koruma yasası kabul ettiğinde, Avrupa Komisyonu Macaristan'a dava açmıştır.[12]

Macaristan'daki seçimlere müdahale iddialarının geçmişi bu tepkilerde bir bağlam oluşturmaktadır. Geçmiş seçimlerde Orbán hükümeti AB ve diğer Batılı aktörleri sonucu etkilemeye çalışmakla suçlamıştır. Bu iddialar Macar seçmenlerin önemli bir bölümünde yankı bulmuştur.[13]

Üçüncüsü, Breton'un yorumlarında belirtildiği gibi, Batılı kurumların seçimlere müdahale etme konusundaki belirgin istekliliği, uluslararası seçim izleme çabalarına ilişkin daha geniş bir meşruiyet krizine yol açabilir.

Macaristan'dan gelen tepkiler ve Batı'nın eylemlerinin olası sonuçları, demokratik değerlerin desteklenmesi ile ulusal egemenliğe saygı gösterilmesi arasındaki hassas dengenin altını çizmektedir. Bu gelişmeler ışığında, AGİT ve Avrasya bölgesinde demokratik normların daha fazla aşınmasını önlemek için tüm aktörlerin bu zorlukları dikkatli bir şekilde yönetmesi büyük önem taşıyacaktır.

Çıkarımlar ve Geleceğe Bakış

Thierry Bretonın açıklamaları, AGİT bölgesinde seçimlere müdahaleyle ilgili süregelen söylemde önemli bir dönüm noktasını teşkil etmektedir. Bu olay muhtemelen bölgedeki demokratik süreçlerin ve uluslararası etkinin daha geniş bir şekilde incelenmesinin sadece başlangıcı olacaktır. Önümüzdeki döneme baktığımızda, bu tür önemli gelişmelerin yakından takip edilmesi gerektiğini görüyoruz.

Bu bağlamda, AVİM olarak, AGİT çalışmalarındaki birikimi ve ihtilaflı konularda tarafsız bir duruş sergileyebilme becerisiyle Türkiye'nin, hem güvenlik açısından, hem de dış müdahalelere dirençli demokratik seçimlerin gerçekleştirilmesi açısından, bu olumsuz gidişatın durdurulmasına olumlu katkıda bulunabilecek ülkelerden biri olduğunu belirtmek isteriz.

**Resim: AGİT, Pinterest ve Kingdom of Belgium Federal Public Service Foreign Affairs Foreign Trade and Development Cooperation.*

[1] Ministry of Foreign Affairs of Finland. Finland takes over OSCE Chair. Press releases, 1.1.2025. https://um.fi/current-affairs/-/asset_publisher/gc654PySnjTX/content/suomi-aloittaa-etyjin-puheenjohtajana

[2] Ministry of Foreign Affairs of Finland. Finlands Programme for OSCE Chairpersonship 2025. https://um.fi/osce25fi/programme

[3] Conference On Security And Co-Operation In Europe Final Act. Helsinki 1975, s. 4. https://www.osce.org/files/f/documents/5/c/39501.pdf

[4] Conference On Security And Co-Operation In Europe Final Act. Helsinki 1975, s. 6. https://www.osce.org/files/f/documents/5/c/39501.pdf

[5] Teoman Ertuğrul Tulun. Gürcistan'ın Dönüm Noktası: İstikrar ve Egemenlik. 25/12/2024. Analiz No: 2024/25 https://avim.org.tr/tr/Analiz/GURCI%CC%87STAN-IN-KRITIK-KAVSAKLARI-I-I%CC%87STI%CC%87KRAR-VE-EGEMENLI%CC%87K

[6] Teoman Ertuğrul Tulun. İstikrarsızlaştırma ve Yeniden İstikrar Yaratma Döngüsünün Balkan Demokrasileri Üzerindeki Etkileri. 30/12/2024. Analiz No: 2024/27. https://avim.org.tr/tr/Analiz/I%CC%87STI%CC%87KRARSIZLASTIRMA-VE-YENI%CC%87DEN-I%CC%87STI%CC%87KRAR-YARATMA-DONGUSU-BALKAN-DEMOKRASI%CC%87LERI%CC%87-UZERI%CC%87NDEKI%CC%87-ETKI%CC%87LERI%CC%87

[7] Romania Journal. Ex-Commissioner Breton: What Was Done in Romania May Be Needed in Germany. 10 Ocak 2025. Thierry Breton on Romania, Germany election similarity

[8] Adam Woodward, "Could German Election Result Be Annulled by European Commission?," Euro Weekly News, 12 Ocak 2025, https://euroweeklynews.com/2025/01/12/could-german-election-result-be-annulled-by-european-commission/ .

[9] EU Commission to Add Musk's German AfD Interview to Ongoing Platform Probe," Euronews, 6 Ocak 2025, https://www.euronews.com/next/2025/01/06/eu-commission-to-add-musks-german-afd-interview-to-ongoing-platform-probe

[10] Commissioner Breton Lashes Out Against EPP, Raising Ethical Questions," Euronews, 8 Mart 2024, https://www.euronews.com/my-europe/2024/03/08/commissioner-breton-lashes-out-against-epp-raising-ethical-questions

[11] Alice Tidey, "Hungary Won't Rule out Using Veto during EU Council Presidency," Euronews, 11 Nisan 2024, https://www.euronews.com/my-europe/2024/04/11/hungary-wont-rule-out-using-veto-during-eu-council-presidency.

[12] László Toroczkai (@ToroczkaiLaszlo), "Dear Mr. @ThierryBreton, Meta is openly interfering with Hungary's democratic processes," Twitter, 4 Ocak 2025, https://x.com/ToroczkaiLaszlo/status/1875702224438915193.

[13] Political Capital, "Disinformation in the election campaign Hungary 2022," Erişim tarihi 12 Ocak 2025, https://politicalcapital.hu/news.php?article_id=3004 .

Yazar Hakkında :

Teoman Ertuğrul Tulun , Avrasya İncelemeleri Merkezi'nde (Ankara) analisttir. Dr. Teoman Ertuğrul Tulun, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi doktorasını Ankara İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi'nde tamamladı. Avrupa Birliği Çalışmaları, Küreselleşme, Yabancı Düşmanlığı, Nefret Söylemi Çalışmaları ve Uluslararası İlişkiler *alanlarında çalışmalar yapmaktadır.*

Atıfta bulunmak için: TULUN, Teoman Ertuğrul. 2025. "DEĞİŞEN PARADİGMALAR - AGİT BÖLGESİNDE SEÇİM MÜDAHALESİ VE DEMOKRATİK DÜRÜSTLÜK." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2025 / 11. Mart 14. Erişim Temmuz 04, 2025. https://avim.org.tr/public/index.php/tr/Analiz/DEGISEN-PARADIGMALAR-AGIT-BOLGESINDE-SECIM-MUDAHALESI-VE-DEMOKRATIK-DURUSTLUK

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır